چاوپێکەوتن لەگەڵ رۆژنامەنوسی ئەڵمانی داڤید لێنمیولەر.. هیوا ناسیح

داڤید میولەر رۆژنامەنوس و فۆتۆژۆرنالیستێکی ناسراوی ئەڵمانییە لە شاری فرایبورگ هاتۆتە دونیاوە، لە خێزانێکی هونەریدا گەورە بووە. حەزی بە سەفەرکردنی وڵاتان و ناسینی کەلتوری گەلان و فۆتۆگرافییە. ئەو بە کامێرایەک و کۆڵەپشتێکەوە مل دەنێت، زۆر وڵاتان گەڕاوە و هەزاران وێنە و گرتەڤیدیۆی لەسەر وڵاتان و گەلانی سەرزەوی کۆکردۆتەوە. ئەم سەرەڕای رۆژنامەنوسیی فۆتۆگرافەر وەک ئارەزووی پیشەکەی، وەک خۆبەخشیش بەشداری کاری خێرخوازی و هاوکاری کۆکردنەوەش دەکات بۆ پەنابەران و لێقەوماوانی جەنگ و کارەساتەکان، چەندان مانگی لە نێو کەمپی ئاوارەکانی یۆنان بەسەربردوە. بەم جۆرە داڤید هونەرمەندێکی مرۆڤە، مرۆڤ بەمانا مەعریفییەکەی، کە لەنێو و لەگەڵ ئازارەکانیشیاندا بژی، نەک هەر وەک دیمەنێکی ساتی چرکاندنی وێنەکانی لەپێش چاوی بێت و دواتر فەرامۆشیان بکات. بە کورتی ئەو هاوکات بەدوای جوانی و ئازارەکانیشدا وێڵە و بە دۆکیۆمێنتیان دەکات.

داڤید ساڵی پار سەردانێکی چەند هەفتەیی بۆ باشوری کوردستان ئەنجامدا و زۆربەی کەمپی ئاوارەکان و ناوچەی شەنگال و هەر سێ پارێزگاکەی هەرێمیش گەڕا، ئەمساڵ و لەمانگی دوودا لە چەندان شاری سویسرا ئێوارەکۆڕی نمایشی وێنە و ڤیدیۆکانی لەسەر باشوری کوردستان بە ناوی (عێراق، سەفەرێک بەرەو کوردستانی نەناسراو) سازکرد، نزیکەی دوو سەعات و نیوی دەخایاند، تێیدا ناوبراو سەدان وێنە و دەیان گرتەی ڤیدیۆیی، بە کوالیتی بەرز و لەسەر شاشەی سینەمایی، لە سەر باشوری کوردستان نیشانی ئامادەبووان دا، وێنە و فیلمەکان لەسەر شاخوداخ و سروشتی کوردستان، ژیانی رۆژانە، کەلتور، مێژوو، گیانی بەرەنگاری کورد بوون، بە گشتی پۆزەتیڤ بوون و ناساندنێکی باشی ئەو بەشەی کوردستان بوو بە خەڵکی ئەوروپی. جێگەی ئاماژەیە بە سەدان خەڵکی سویسری ئامادەی هەر یەک لە سیمینارەکانی دەبوون. ئەم چاوپێکەوتنەی لێرەدا دەیخوێننەوە، لە ژمارە ١٨ی گۆڤاری (explora) دا کە گۆڤارێکی وەرزییە و دەزگای ئیکسپلۆرا بە زمانی ئەڵمانی لە سویسرا دەریدەکات، بڵاوکراوەتەوە، کە لەسەر بابەتی سیمینار و سەفەرەکەی بۆ باشوری

کوردستان لەگەڵیدا سازکراوە، منیش کردوومە بە کوردی.

ئێکسپلێرا: ئێمە عێراق لە میانەی میدیاوە دەناسین، کە هەواڵەکان دڵخۆشکەر نین، پێویستە چی لەسەر ڕەوشی ئێستای عێراق بزانین؟

داڤید: عێراق لە دەیان ساڵەوە گیرۆدەی دەستی جەنگەکانە. شەڕی کەنداو لە هەشتاکانەوە، دواتر جەنگی دووەمی کەنداو و پاشانیش شەڕی جیهادییەکانی داعش خەڵکی ئەم وڵاتەی توشی تراوما (زەبری دەروونی) کردوە. تەنانەت پاش تێکشکانی داعش و ڕێگیری لە جیابوونەوەی باکور واتە کوردستان، وڵاتەکە بە قوڵی لە ڕووی سیاسی و ئیتنی و مەزهەبییەوە دابەشبووە. پاشماوەکانی داعش وەک گروپی تیرۆر هەر جێگای مەترسین. لە زۆر جێگای وڵاتدا خزمەتگوزارە بنچینەییەکان دەیانساڵە تازەنەکراونەتەوە. خراپی بەڕێوبردن و گەندەڵی هەیە. بەرئەنجامی ئەمانە بریتییە لە دەربەدەربوون، کۆچکردن، بێکاری و هەژاری.

دەنگی نارەزایەتی و بێزاریی خەڵک بەرامبەر حکومەت زۆر زیاتر بووە. کوشتنی بە ئامانجی قاسم سولەیمانی لە لایەن ئەمریکاوە لە بەغدا سەرەتای ساڵی ٢٠٢٠ رەوشی سیاسی تەواوی وڵاتەکەی ئاڵۆز کردوە. سولەیمانی گرنگترین فیگەری رژێمی ئێران بوو، کە وا هەژموونێکی زۆری لە عێراقدا هەیە.

ئێکسپلێرا: لەم سیمینارەدا تۆ تیشکێ (فۆکەس)ت خستۆتە سەر ناوچەی کوردستان، کە بەشێکە لە عێراق، ئایا چی کوردستان تایبەتە؟

داڤید: پێشەکی گرنگە بزانین، کە کوردستان لە ڕوخانی عوسمانییەوە بەشێکی لە عێراقە، لە تورکیا، لە ئێران، سوریا و بەشێکی تریشی لە ئەرمینیایە. کوردەکان گەلێکن بێ وڵات، بۆیە هەوڵی سەربەخۆیی دەدەن. لەم بوارەدا ناوچەی خۆبەڕێوبەری کوردستان لە باکوری عێراق رۆڵێکی گرنگ دەگێڕێت.

لە دوای کەوتنی رژێمی بەعسی سەددام حوسێن لە جەنگی کەنداوی دووەم، ئەمریکا ناوچەی دژە فڕینی دابینکرد. لە ژێر ئەم چەترەدا کوردەکان توانیتیان جۆرێک لە سەربەخۆیی بنیاد بنێن. سوپای پێشمەرگە هۆکار بوو، کە داعش ناوچەکەی داگیرنەکرد وە سەدان هەزار کەسی پەنابەری ناوچەکانی تر لەو کەمپی ئاوارەکانی ئەوێدا بپارێزرێن. من لە سیمینارەکەمدا ویستومە تیشک بخەمە سەر ئەوە، کە هەواڵنێرەکان زۆرکەم دەیڵێن. دواجار لەوێدا خەڵکانێک ژیانی ڕۆژانەی خۆیان لە سروشتێکی زۆر جواندا بەڕێدەکەن، جۆراوجۆریی ئاینی، شاری جوان، خەڵکانێک کە پێدەکەنن، کاردەکەن، گفتوگۆ دەکەن و ئاهەنگ دەگێڕن، ئەمانە پۆزەتیفن.

ئێکسپلۆرا: تۆ خۆت چ شتێک دەتبەستێتەوە بە کوردستانەوە، بۆچی ئەو ناوچەیە جێگەی بایەخە بۆت؟
داڤید: من ساڵی ٢٠٠٦ بۆ چەند مانگێک وەک خۆبەخشێک لە ڕێگای بەڕێکان بووم. لەوێ کاتێکی زۆرم لەگەڵ خەڵکانی کۆچبەر بەسەر برد، کە هەموو شتێکی خۆیان بەجێهێشتبوو. ئەمە بەردەوام کاریگەریيان لەسەر من دانا. بەتایبەت ئەوەی لە دڵمدا جێگەی گرت، خێزانێکی کورد بوون لە باکوری عێراقەوە، کە پاش داخستنی سنور لە کەمپی ئیدۆمان لە سنوری یۆنان-مەکەدۆنیا لەنگەریان گرتبوو، کاتێکی زۆر لەگەڵیاندا بووم. تا ئێستاش پەیوەندیم لەگەڵیاندا ماوە. بۆیە ویستم بە هەر جۆرێک بووە نیشتمانەکەیان بناسم، وێنەیەکی راستینەی ئەوێم هەبێت.
جگە لەمە کارکردن و ڕاگۆڕینەوە لەگەڵ زۆر لەو یەزیدیانەی لە دەستی داعش لە عێراقەوە هەڵاتبوون، بە هاوکاری خۆبەخشانی تر لەوێ کاری خێرخوازیمان بۆیان دەکرد لە چادرگەکانیاندا، لە ڕەوشێکی زۆر خراپدا بوون، واتە ئەم کارە خێرخوازیانە هۆکار بوون کە من ساڵی ٢٠١٨ یەکەم سەفەرم بۆ کوردستانی عێراق بکەم.

ئێکسپلۆرا: چ شتێک زۆر لە کاتی سەردانەکانتدا سەرسامی کردی؟
داڤید: لە یەکەم سەردانمدا بۆ ئەوێ بە دیمەنی سەوزایی سروشتی ئەوێ زۆر سەرسام بووم، چونکە پێشتر لە خەیاڵدانی خۆمدا وێنای عێراقم وا کردبوو کە بیابانێکی تۆزاوی و وشکە. باکوری عێراق لە ڕاستیدا ئەمباری دانەوێڵەیە بۆ وڵاتەکە، شاخی زۆر، مێرگ و پاوان و کێڵگەی زۆر. لەسەرەتای ساڵدا ئەوێ زۆر جوان و پڕ لە گوڵە.
ئێکسپلۆرا: چی لە هەموو زیاتر شۆکی کردیت؟
داڤید: مرۆڤ ناتوانێت بێنێتە بەرچاوی، کە لە ڕابردوویەکی نزیکدا چ تاوان و کارەسات و نەگبەتی بەسەر مرۆڤی ئەوێدا هاتوە. زیندانە ترسناکەکەی سەددام حوسێن لە سلێمانی (ئەمنە سورەکە)، کەمپی زۆر و گەورەی ئاوارەکان، کە وا بەسەر وڵاتدا دابەش بووە، یان شاری وێرانکراو لە شەڕی داعشدا، ئەم دیمەنانە شۆککەرن. لە هەمووی زیاتر کاریگەر بووم بە گێڕانەوەکانی ئەوانەی ئەو کارەساتانەیان بینیوە، یان بەسەر خۆیان هاتوە، کە وا مرۆڤ هەرگیز ناتوانێت لە بیریان بکات.

ئێکسپلۆرا: لە سیمینارەکەتدا باست لەوە کرد، کە ژمارەی کریستیانەکان لە عێراقدا زۆر کەمیان کردوە، چییان بەسەر هاتوە؟
داڤید: دیارە کە ژمارەی کریستیانەکان لەو وڵاتەدا زۆر زۆر لە ئێستا زیاتر بوون، بەڵام بەهۆی فشاری زۆری سەریان و ململانێ و

چەوساندنەوەی کەمینەکان و دواتریش هێرشی داعش ڕوویان لە دەرەوە کرد. ئەو بەشەی لەوان ماونەتەوە ئێستا لە ئارامیدا لە باکوری عێراقدا دەژین.

لە مانگی سێی ٢٠١٨ کاتێک پاپا سەردانی عێراقی کرد، پاش ساڵانێکی زۆری دەربەدەربوون و فەرامۆشی کریستیانەکانی خۆرهەڵات خۆشحاڵ بوون. بۆ تیشک خستنە سەر کەمینەکان و جیاکاریی لە عێراقدا، چەند بە قازانج بۆیان گەڕاوەتەوە، هێشتا دیار نییە.

ئێکسپلۆرا: ئێستا داعش لە عێراقدا چ ڕۆڵێک دەبینێت؟

داڤید: دیارە سوپای عێراق توانی دەوڵەتی ئیسلامی بە هاوکاریی نێودەوڵەتی و لە نێویشیاندا ئەمریکا بە سەربازی تێکبشکێنن. ڕەوشی ئەمنی لەوکاتەوە باشتر بووە، بەڵام هەر تەواو جێگیر نەبووە، چونکە شانەی تاکوتەرای تیرۆریستەکان هێشتا هەر چالاکن و جاربەجار کاری تێکدەرانە ئەنجام دەدەن.

ئێکسپلۆرا: ئایا کوردستان دەبێتە ئامانجێک بۆ گەشتی ئەوروپییەکان؟

داڤید: ئەمە زۆر جێگەی ئومێدە، چونکە ناوچەکە نەک هەر زۆر جوانە، بەڵکو لە ڕووی پێکهاتەییشەوە مێزائیکییە، لە پێش هەموویشەوە میهرەبانی خەڵکەکەی وا دەکات ئەوە بهێنێت سەفەری بۆ بکرێت. لە ڕاستیدا کوردستانی عێراق ناوچەیەکی زۆر سەرنجڕاکێشە بۆ خەڵکی باشوری عێراق و بگرە وڵاتانی تری عەرەبی. چونکە هەوای پاکی شاخەکانی ئەوێ لە هاویندا گەشتکەران بۆ خۆی کێش دەکات. بەڵام بۆ خەڵکی ئەوروپا بۆ جارێ زووە، ڕەنگە بۆ داهاتوویەکی نەزانراو، چونکە دۆخی ناسەقامگیری ئەمنی لە ئێستادا ئەو ئومێدە فەراهەم ناکات.

ئێکسپلۆرا: ئومێدی چی دەکەیت بۆ کوردستان؟

داڤید: لە پێش هەموو شتێکدا ئومێد دەکەم کە خەڵکی ئەو ناوچەیە پارێزراو بن لە جەنگی تر، هەروەها لە چەوساندنەوە و ڕاوەدوونان، هەروەها بتوانن لە وڵاتێکی خۆیاندا بێ ترس و لە ئاسایشدا بژین. گفتوگۆیەکم لەگەڵ کارمەندێکی پێشوازیکردن لە ئوتێلێکی دهۆکدا سەرسامی کردم، کاتێ پرسیارم لێکرد، چ داهاتوویەک بۆ خۆت لەعێراقدا دەبینی؟ گوتی: باپیرم لە جەنگدا ژیا، باوکم لە جەنگدا ژیا، خۆشم لە جەنگدا ژیام، دەبێت منداڵی من لێرە چی ببینن؟

ئێکسپلۆرا: چی هانت دەدا سەفەر بۆ ئەو جێگانە بکەیت و هاوکارییان بکەیت؟

داڤید: لە سەفەر و گەشتەکانمدا بە جیهاندا زۆر هاوکاریی و میواننوازیم بینی. پێشتر سەفەری سوریام کردبوو، کاتێکیش ساڵی ٢٠١٥ سەدان هەزار کەس لەوێ هەڵاتن، بیرم لەوە کردەوە کە ئێستا

دەبێت شتێک لەو قەرزەیان بۆ بگێڕمەوە، لەو جێیانە مرۆڤ دەتوانێ بە توانا و ماندووبوونێکی کەم هاوکارییەکی زۆر بکات، کە ڕێکخراوە خێرخوازییەکان ئەنجامیان نەداوە. مرۆڤ دەبێت لەو دۆخانەدا نەوەستێت و شتێک هەر بکات.

هیوا ناسیح